

Woordenschat, wetenschap en werkvormen in het mbo

Studiedag vrijdag 21 januari

Bij de overdracht van vakkennis en bij het leren van een taal speelt woordenschat een belangrijke rol. In iedere les worden nieuwe woorden en begrippen geïntroduceerd. Woordkennis vormt de basis voor het begrip van teksten, toetsen en instructies. Helaas onthoudt niemand een nieuw woord meteen na de eerste uitleg. Het eenmalig aanbieden van een woord met de bijbehorende betekenis is vaak verloren tijd. Om woorden goed te kunnen leren, moeten studenten ze meerdere malen tegenkomen en ook zelf gebruiken in betekenisvolle contexten. Systematische aanpak van het leren van woorden en begrippen is dus noodzakelijk. Woorden en begrippen die belangrijk zijn om te kennen en onthouden moeten regelmatig en op verschillende manieren terugkomen. Het leren van nieuwe woorden beperkt zich zeker niet tot de les Nederlands, maar vindt plaats in alle leer- en onderwijsituaties. Hoe pak je dat aan? Op deze studiedag gaan we in op het waarom en hoe van effectieve woordenschatdidactiek.

Programma

- 9.30 **Opening Tiba Bolle, ITTA**
Dagvoorzitter **Anne Middelweerd, ITTA**
- 9.45 **Wat je moet weten over woorden. Visies op woordkennis door de jaren heen** **Nel de Jong, de Jong**
Taaladvies
- 10.15 **Hoe test je de omvang van de woordenschat?** **Marc Brysbaert, Universiteit Gent**
- 10.45 Pauze
- 11.00 Keuze uit drie workshops:
 Samen werken aan woordenschat **Nel Sijmons, Albeda**
 Van 1F naar 3F met woordenschatonderwijs **Pauline Nieuwhof, ROC van Amsterdam West, en Inge van**
 Meelis, ITTA
 Genredidactiek en woordenschat **Cindy Kuiper, Taalimpact**
- 12.15 Lunch
- 13.00 **Autonoom uitbreiden van de woordenschat** **Jan Strybol, Universiteit Gent**
- 13.30 **Relatie tussen woordenschat en begrijpend lezen** **Bas van Eerd, Hogeschool van Amsterdam**
- 14.15 Keuze uit drie workshops:
 Woordselectie in het mbo **Bas van Eerd, Hogeschool van Amsterdam**
 Woordenschatonderwijs aan NT2 studenten in het mbo **Anne Marije de Goeijen en Lies Alons, ITTA**
 Werkvormen voor woordenschat **Lotte Minnema**
- 15.45 **Wat mag het woorden?** **Thom Gerrits**

Wat je moet weten over woorden. Visies op woordkennis door de jaren heen

Nel de Jong, de Jong Taaladvies

Woorden leren draait om meer dan de betekenis. Als je weet wat 'werk' betekent, weet je nog niet dat je 'ik werk' of 'mijn werk' kunt zeggen, dat je kunt 'werken aan iets' of 'ergens werk van kunt maken'. Anders gezegd, je moet weten welke woordsoort een woord heeft en in welke woordcombinaties je het kunt gebruiken. Tot slot moet je het woord ook op het juiste moment, vloeiend kunnen gebruiken. In haar lezing gaat Nel de Jong in op wat studenten (en hun docenten) over woorden moeten weten, waardoor ook duidelijker wordt wat ze nodig hebben om dat te leren.

Nel de Jong is adviseur/ontwikkelaar bij De Jong Taaladvies en voorzitter van Stichting Les. Ze is lid van de Commissie Staatsexamens NT2. Tot 2021 was zij docent aan de Universiteit van Amsterdam bij de afdelingen Taalwetenschap en Neerlandistiek.

Hoe test je de omvang van de woordenschat?

Marc Brysbaert, Universiteit Gent

Lexicale competentie is fundamenteel voor communicatieve doeleinden in een bepaalde taal. Woordenschattesten zijn een betrouwbaar hulpmiddel om de lexicale vaardigheid te beoordelen. Daarom hebben woordenschattesten een centrale rol in de beoordeling van taalvaardigheid. Marc Brysbaert ontwikkelde verschillende woordenschattesten, waaronder de dit jaar geïntroduceerde receptieve woordenschattest Nederlands voor studenten, The Dutch Auditory & Image Vocabulary Test (DAIVT). Een multiple choice test die woordenschatkennis van gesproken woorden meet. In zijn lezing hoor je hoe je als docent de omvang van de woordenschat van je studenten betrouwbaar kunt testen.

Marc Brysbaert is hoogleraar psychologie aan de Universiteit Gent. Zijn onderzoek gaat over taalverwerking en hij heeft hierover veel artikelen gepubliceerd. Onder andere over het ontwikkelen van goede woordenschattests en tests over taalkennis. Daarnaast is hij auteur van diverse veelgebruikte handboeken Psychologie

Samen werken aan woordenschat Nel Sijmons, Albeda College

Uit onderzoek blijkt dat opleidingsprogramma's waarin taal- en vakonderwijs op elkaar afgestemd worden succesvol zijn. Daarnaast zorgen ze ook voor betere resultaten dan wanneer het vak Nederlands losstaat van de beroepsvorming (Elbers, 2012). Dat is bevestigd in de *Staat van het onderwijs* (2020) waarbij inspecteurs zien dat de inbedding van docenten Nederlands in het team bijdraagt aan taalbevordering. Bij die opleidingen is Nederlands niet alleen een zaak van de docent Nederlands, maar voelt het hele team zich verantwoordelijk. Bij de opleiding Pedagogisch medewerker en Onderwijsassistent van Albeda College wordt bij het vak Nederlands bij het onderdeel woordenschatuitbreiding aandacht besteed aan vaktaal. Door dit in samenwerking met docenten van de beroepsgerichte vakken te doen, spreekt men allemaal dezelfde vaktaal. In deze workshop laten we zien hoe op deze manier vaktaal verschuift van de passieve naar de actieve woordenschat van de student en beroepsgerelateerd tekstbegrip ontstaat.

Nel Sijmons is docent Nederlands (MEd), lid project laaggeletterdheid en lid examencommissie CSP bij Albeda College Sociaal & Pedagogisch Werk.

Van 1F naar 3F met woordenschatonderwijs Pauline Nieuwhof, ROC van Amsterdam College West, en Inge van Meelis, ITTA

Instroom in de mbo-opleiding met een te laag taalniveau is een probleem dat niet alleen bij de niveau 3-4 opleiding Pedagogisch Werk speelt. En dit is bovendien niet alleen het probleem van de docenten Nederlands. Alles begint bij voldoende woordenschat, zonder een gedegen woordenschat kunnen studenten zich de vakkennis niet eigen maken. In deze workshop laten we zien hoe in alle niveau opleidingen gerichte aandacht voor woordenschat kan bijdragen aan het taalbeheersingsniveau. We wisselen uit hoe docenten Nederlands het woordenschatonderwijs vorm kunnen geven. We laten zien hoe beroepsvakcollega's taalbewuster worden en meer effectieve aandacht gaan geven aan woordenschat.

Pauline Nieuwhof is docent Nederlands en loopbaanbegeleider bij het ROC van Amsterdam bij de opleiding PW/OA. Zij publiceerde het onderzoek 'Van 1F naar 3F. Onderzoek naar de wijze waarop woordenschatonderwijs kan bijdragen aan het verbeteren van het taalbeheersingsniveau op mbo-PW3'.

Inge van Meelis is adviseur bij het ITTA en auteur van 'Taalbewust beroepsonderwijs'.

“En aan welke woorden zie je dat?” Werken aan woordenschat met genredidactiek

Cindy Kuiper, Taalimpact

In deze workshop bespreken we hoe je aan woordenschatontwikkeling kunt werken vanuit genredidactiek, een praktische uitwerking van taalgericht vakonderwijs. We besteden daarbij aandacht aan de verbinding tussen lezen en schrijven, en aan het zelf uitvoeren van een genreanalyse zodat je dit ook met je studenten kunt doen. We pluizen daarbij een tekst uit om grip te krijgen op het doel, de structuur én vooral ook op het specifieke woordgebruik. Na de workshop heb je concrete handvatten hoe je samen met collega's en studenten door een 'genrebril' naar teksten kunt kijken, en zo taalontwikkeling en woordenschatverwerving kunt bevorderen.

Cindy Kuiper heeft als docent, onderzoeker en adviseur expertise ontwikkeld op het gebied van taalbeleid, taalgericht (vak)onderwijs, en genredidactiek binnen het hoger beroepsonderwijs. Ze werkt bij Saxion en adviseert en ondersteunt daarnaast vanuit haar eigen bedrijf Taalimpact (www.taalimpact.nl) docententeams bij het taalkrachtig maken van hun onderwijs.

Het brein heeft het laatste woord: stimuleren van autonome woordenschatverwerving

Jan Strybol, Universiteit Gent

Autonome woordenschatverwerving verloopt deels impliciet. Dat gaat automatisch, maar daarvoor heb je wel de juiste input nodig en die komt niet zomaar vanzelf. Om de verwerving te bevorderen is het goed de leerlingen te stimuleren om gepaste input te gaan opzoeken. Niet alleen de talige context en het taalniveau moeten afgestemd zijn, maar ook de fysieke, zintuiglijke en verhalende context waarin (nieuwe) woorden worden ontmoet. Woorden kun je ook expliciet gaan leren. Studenten moeten woorden bewust opmerken, vangen, opslaan en met de opgevangen woorden aan de slag. In deze lezing focust Jan Strybol op een aantal cruciale kenmerken van autonoom woordenschatleren en op manieren om de efficiëntie van de verwerving te verhogen.

Jan Strybol werkt momenteel als lerarenopleider bij de Universiteit Gent. Daar geeft hij didactiek vreemde talen en Nederlands niet-thuistaal (NT2). Hij is ook bestuurslid van de beroepsvereniging voor NT2-docenten BVNT2. Via Dictaal, het didactisch centrum voor taalonderwijs, geeft hij opleidingen over taaldidactiek en de organisatie van tweede en vreemdetalenonderwijs.

Relatie tussen woordenschat en begrijpend lezen

Bas van Eerd, Hogeschool van Amsterdam

Woordenschat en begrijpend lezen zijn enorm met elkaar verbonden. Wie veel woorden kent, snapt teksten vaak beter en dat leidt weer makkelijker tot het verwerven van nieuwe woorden. Het omgekeerde is ook waar: wie weinig woorden kent, begrijpt teksten minder goed en leert zo minder makkelijk bij. In deze lezing ervaar je hoe taal, lezen en leren met elkaar verbonden zijn en staan we stil bij welke elementen van goed (lees)onderwijs bijdragen aan de taalontwikkeling die elke student door moet maken.

Bas van Eerd is projectleider taalbeleid aan de Hogeschool van Amsterdam en leidt leraren op. Hij is ook voorzitter van het Nederlands-Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs.

Woordselectie in het mbo

Bas van Eerd, Hogeschool van Amsterdam

Woorden zijn overal. Maar welke woorden doen er nu écht toe? Is het raadzaam de woordenlijst uit de methode te volgen? Zijn er standaardlijsten voor het mbo? Waar help je je student nou werkelijk mee? In deze workshop gaan we in op deze vragen en meer. We maken verschil tussen groepen woorden en gaan aan de slag met argumenten om wel of niet bepaalde woorden aan te bieden. Je gaat weg met een nieuwe bril om naar je woordselectie en -aanbod te kijken.

Bas van Eerd is specialist op het gebied van woordenschat- en leesontwikkeling en NT2 en verzorgt veel nascholing in het basis-, voortgezet en beroepsonderwijs.

Woordenschatonderwijs aan NT2-studenten in het mbo

Anne Marije de Goeijen en Lies Alons, ITTA

Woordenschat vormt de basis van een taal. Door woorden te leren leer je een taal en leer je over de wereld om je heen. Op school leer je niet alleen Nederlands, je leert ook in het Nederlands. Woorden spelen een rol bij het leren in alle vakken. De NT2-student heeft veel in te halen als het gaat om woordenschat. Hoe zorgen we ervoor dat dat lukt? Hoe stimuleer je de student om de woorden actief te gebruiken? In deze workshop krijg je ideeën voor hoe je intentioneel aandacht kunt besteden aan uitbreiding van de woordenschat van de NT2-student.

Anne Marije de Goeijen is adviseur bij het ITTA. Lies Alons is directeur onderwijs en adviseur bij het ITTA.

Werkvormen voor woordenschat

Lotte Minnema, Vrije Universiteit Amsterdam

Om ervoor te zorgen dat nieuwe woorden goed beklijven, is het van belang om ze vaak en op verschillende manieren te laten terugkomen. In deze workshop maak je kennis met een aantal activerende werkvormen voor het consolideren van woordenschat in de taalles. De werkvormen vergen weinig voorbereidingstijd, zijn te gebruiken op verschillende taalniveaus en gemakkelijk in elke taalles in te passen. Aan het eind van de workshop heb je ideeën voor werkvormen opgedaan die snel en gemakkelijk toepasbaar zijn in de eigen lespraktijk.

Lotte Minnema geeft les aan NT2-cursisten bij de VU in Amsterdam. Daarnaast geeft ze workshops aan docenten en ontwikkelt ze materiaal. Vanuit de lespraktijk raakte ze geïnteresseerd in activerende didactiek en werkvormen.

Wat mag het worden?

Thom Gerrits

Wat is het toch fijn om naar iemand te luisteren die het allemaal haarfijn doorheeft. Thom Gerrits is een van de mensen bij wie dat bij uitstek het geval is. Als jong kindje al bleek Thom de gave te hebben om zijn rol in de wereld te begrijpen.

Thom Gerrits is een creatief theatermaker die met zijn fantasie en unieke kijk het simpelste tot iets bijzonders weet te maken. Jong in het cabaretcircuit en tóch heeft Thom al met zijn eigen voorstellingen in Lux, Stukafest Nijmegen en Theaterfestival Oosterlicht gestaan.